Diari de Girona

www.diaridegirona.cat

FAX 972 20 20 05 | ☎ 972 20 20 66 | **A/E** diaridegirona@epi.es | **ADREÇA** PASSEIG GENERAL MENDOZA, 2 . 17002. GIRONA | **DIRECTOR** JORDI XARGAYÓ | **NÚMERO** 21.064

Aquest diari utilitza reciclat en un 80,5%

PREU 2,20 €

Diumenge 29 DE MARÇ DE 2009

FUNDAT EL 1889

ENTREVISTA

JOSÉ BONO
PRESIDENT DEL CONGRÉS DELS DIPUTATS

«No són estats sobirans els que negocien el finançament» ▶47

Girona postals per al record

CADA DISSABTE I DIUMENGE UN NOU LLIURAMENT

ELS GENIS DE L'ART

CADA DIUMENGE UNA ENTREGA

Foment ja preveia en els primers projectes del TAV l'enderroc del viaducte

▶En els estudis previs ja parlava fins i tot d'on abocaria la runa provinent de la demolició

▶El diputat Jordi Xuclà (CiU) reclama que l'Estat assumeixi la seva responsabilitat

■El Ministeri de Foment sembla haver perdut la memòria. Si ara diu que no es planteja l'enderroc del viaducte de Girona, en els primers projectes que va redactar ja preveia la demolició i, fins i tot, on portar la runa provinent de l'obra. Per aquest motiu, el diputat de CiU Jordi Xuclà reclama que l'Estat assumeixi la seva responsabilitat i es faci càrrec de la desaparició del pas elevat de la via. ▶8

Reportatge amb fotos inèdites

Bombardejos de la Guerra Civil a Girona

▶Diari de Girona inicia avui una sèrie de reportatges sobre els bombardejos de la Guerra Civil a Girona, amb algunes fotos inèdites de l'Arxiu del Ufficio Storico dell'Aeronautica Militare de Roma. El primer reportatge correspon als bombardejos de la ciutat de Girona. Demà publicarem els de Blanes ▶3 a 7

AERONAUTICA MILITARE

DIARI DE GIRONA

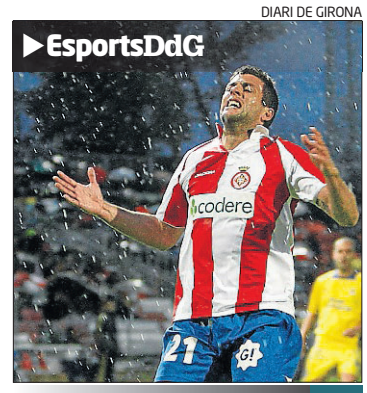

EsportsDdG

GIRONA 2
LAS PALMAS 2

El Girona es deixa igualar un 2-0 i ja fa nou jornades que no guanya

ELS D'AGNÉ LLANCEN A LA SEGONA PART LA BONA FEINA DEL PRIMER PERÍODE ▶48-54

A més a DdG

El cos de vigilants de Maçanet ha usat un cotxe patrulla que no ha passat mai la inspecció tècnica de vehicles ▶25

EL REPORTATGE

Els ajuntaments gironins arriben als 30 anys de democràcia municipal ▶12 a 15

Pere Quera
Joiers des de 1887
Girona - Palamos - Figueres
www.perequera.com
Tel. 972 204 690

ROLEX
TEL. 900 41 43 45
ROLEX.COM

Bombardejos a les comarques gironines

AERONAUTICA MILITARE

Les imatges de la destrucció

Fa setanta anys la Guerra Civil espanyola era a punt d'arribar a la fi, després d'haver deixat, només en terres gironines, més de 600 morts per bombes faccioses

Els avions *Savoia-Marchetti* SM.79, coneguts com a «esparvers», van protagonitzar bona part dels bombardejos al litoral Mediterrani durant la Guerra Civil

Des de l'inici de la Guerra Civil, Franco va tenir el suport de les tropes alemanyes i italianes. Mussolini va enviar més de 700 avions a Espanya, i d'aquests els grans protagonistes dels bombardejos a les comarques gironines van ser uns trimotors anomenats esparvers, que fotografiaven les seves missions. Diari de Girona reprodueix des d'avui i durant dues setmanes les imatges aèries, bona part inèdites, que va obtenir l'aviació italiana a la demarcació.

EL REPORTATGE

Roser Reyner
GIRONA

Haver trepitjat el carrer de la Rutlla, el del Carme o la catedral de Girona abans que ho fessin les bombes que van caure a la ciutat durant la Guerra Civil és ja qüestió d'una minoria, perquè d'això en fa més de setanta anys, al llarg dels quals tant la capital com la resta de la província, a la rereguarda durant quasi tot el conflicte, han viscut un canvi de fesomia que no han pogut veure els més de sis centenars de morts que en aquestes terres van provocar les bombes enviades per l'exèrcit franquista, amb l'ajut imprescindible de les tropes alemanyes i italianes. Precisament els membres dels esquadrons de Mussolini, amb els avions *Savoia-Marchetti* SM.79 com a protagonistes, són els autors de les fotografies d'alguns dels bombardeigs que ells mateixos van efectuar sobre més d'una quinzena de municipis, i que **Diari de Girona** difondrà al llarg de dues setmanes començant, avui, per la capital. Les acompanyaran la crònica, de vegades borrosa, del que se sap dels fets, així com mapes actuals i els records d'alguns dels que ho van veure, sentir i patir arran de terra.

La majoria inèdites, d'altres publicades en comptades ocasions, les imatges obtingudes des dels bombarders les alberguen desenes d'àlbums col·locats sense gaire ordre dins de més de tres centenars de caixes en un arxiu militar italià ubicat a Roma, i que un fotògraf del grup editorial al qual pertany el diari va revisar i fotografiar el gener passat. Es tracta d'una mostra a vista d'ocell d'alguns dels dies més durs viscuts l'últim any i mig de la Guerra Civil a les comarques gironines.

De fet, les primeres bombes que van caure a la demarcació i a tot Catalunya no ho van fer per via aèria, sinó marítima: va ser a Roses l'octubre del 36, o sigui només tres mesos després de l'aixecament militar, i de mans del vaixell faccións *Canarias*, que al llarg de la guerra es desplaçaria amunt i avall de la Costa Brava. Pel que fa als avions, cap comarca gironina es va salvar dels seus atacs, de vegades duts a terme per la legió Còndor alemanya i molts altres cops per l'anomenada *Aviazione Legionaria* italiana, que

PASSA A LA **PÀGINA 4** ▶

DIARI DE GIRONA

A Girona ciutat les primeres bombes dels italians van caure-hi a mitjans de l'any 1937.

DES DE PEU DE TERRA

ROSER REYNER

CAROLINA RAHOLA
FILLA DE CARLES RAHOLA

Als soterranis i a les trinxeres

Filla del reconegut intel·lectual gironí Carles Rahola, encara viu a la casa on la feien baixar als soterranis quan sonaven les sirenes. Altres vegades, la seva família i ella corrien a amagar-se en unes trinxeres del final de la ronda Ferran Puig. Els últims dies de guerra els va viure a Figueres, on recorda que les bombes van caure amb molta intensitat. Després de pujar fins al Pertús, el seu pare va decidir que tornessin a Girona, sense saber que se l'estava a punt de condemnar a mort. El marit de Carolina, Emili Ros (a la foto amb ella), no va veure bombes a Girona, perquè va haver de lluitar a Múrcia. Va tornar a la ciutat sol i en bicicleta, escapant des del Coll de Nargó.

DIARI DE GIRONA

ENRIC MIRAMBELL
CRONISTA OFICIAL DE LA CIUTAT DE GIRONA

Amagats a Quart els últims dies

Mirambell tenia 14 anys quan va començar la Guerra Civil i 17 quan es va acabar, de manera que per pocs mesos no li va tocar formar part de la Lleva del Biberó. Explica que els nois més grans del seu institut van haver d'anar un cop per setmana durant uns mesos a fortificar el pont del tren de Colera, fins que els pares van negar-s'hi. També recorda que, ja al final de la guerra, i després dels diversos bombardejos del diumenge 29 de gener a Girona, l'endemà va marxar amb la seva família a refugiar-se en un mas de Quart anomenat cal Rei. «Durant tota aquella setmana, menys un dia que va ploure», diu, «van escampar moltes bombes per Girona».

Bombardejos a les comarques gironines

* les claus per a la ubicació són al mapa actual, que apareix a la pàgina anterior

LES FOTOGRAFIES FETES PER L'AVIACIÓ ITALIANA MENTRE BOMBARDEJAVA LA CAPITAL

El carrer del Carme i el seu entorn, sota les bombes a finals de gener

Sembla que els SM. 79 sobrevolaven Girona en direcció a l'aeròdrom de Celrà a mig matí del 27 de gener del 39. Però van girar cua, probablement per l'atac de les metralladores republicanes, i van bombardejar la zona del carrer del Carme.

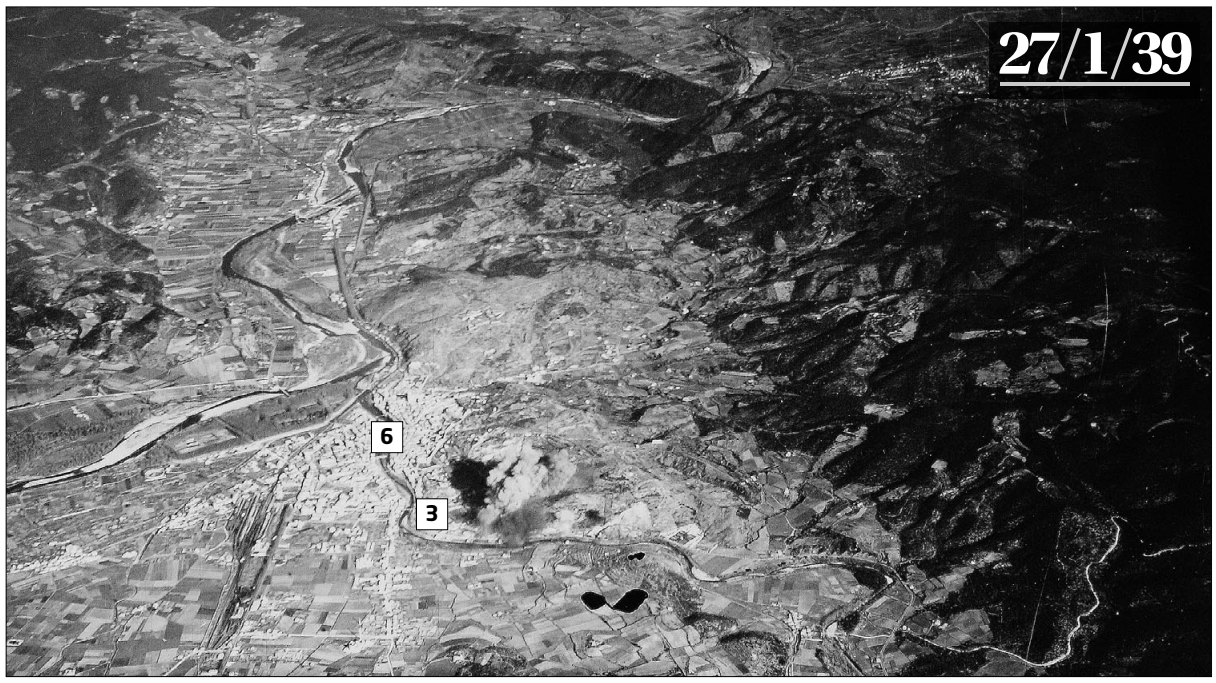

▶ **DE PROP I DE LLUNY.** Els bombarders italians van deixar uns 20 forats aquell matí del 27 de gener del 1939 a la zona del carrer del Carme. Aquestes dues fotos mostren l'atac primer de més a prop, i després amb els SM.79 més allunyats de l'objectiu.

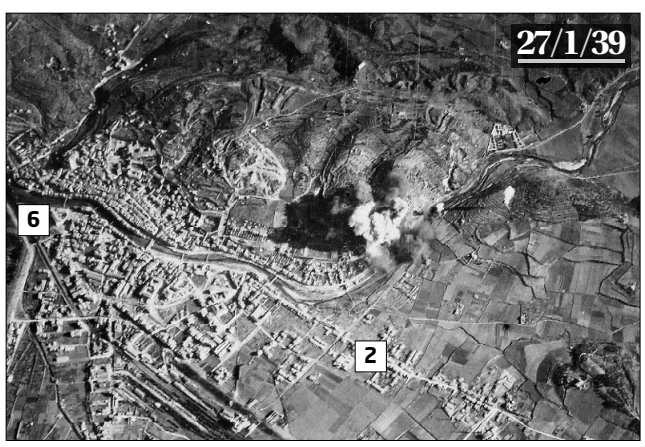

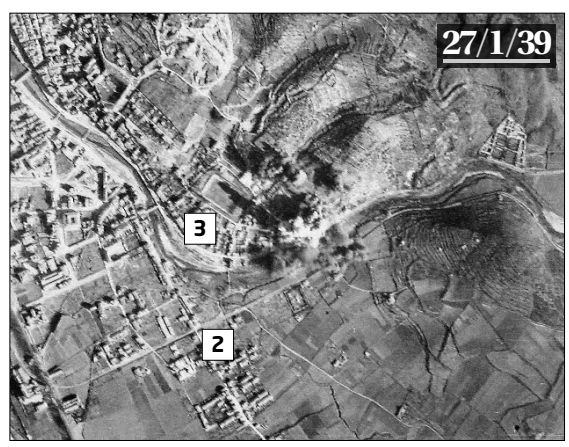

▶ **ALMENYS CINC MORTS.** A finals de gener del 1939 era ja imminent l'entrada de les tropes franquistes a la ciutat de Girona, i els bombardejos van ser molt intensos a la demarcació. L'atac del dia 27 va provocar un mínim de 5 morts a la capital.

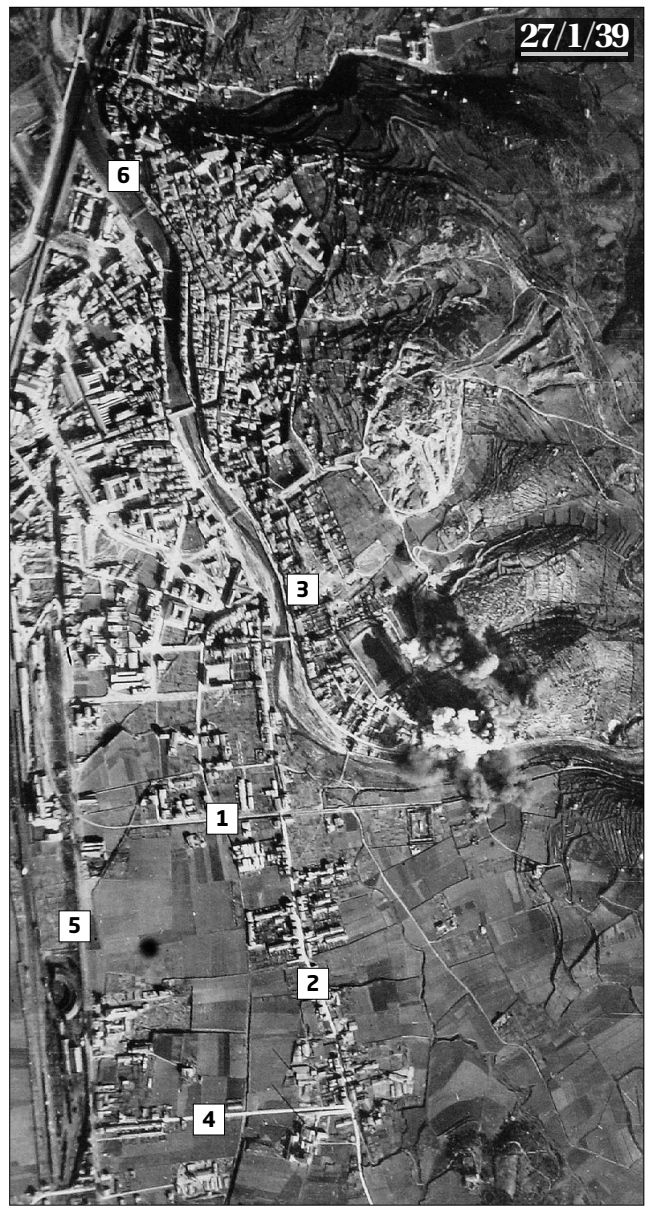

▶ **EL COST.** Segons ha recollit Clara, a Girona un total de 118 edificis van quedar afectats. El valor de les destrosses, sense comptar les de la Catedral, es va xifrar en més de 1.700.000 ptes.

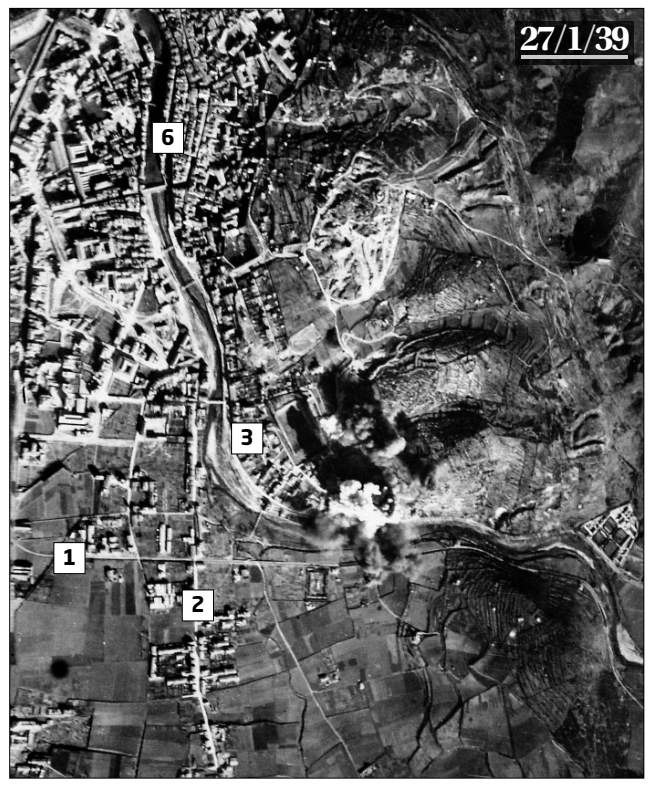

▶ **ELS NOMS.** Els morts que Clara ha recollit del registre del cementiri són Benet Raset, Salvador Mestres, Mercè Marill, Josep Bronsoms i Magdalena Clopés. Sembla que la llista es queda curta.

▶ **11 MORTS.** Josep Serras, Lluís Juncà, Carme Juncà, Maria Juncà, Teresa Horta, Bartomeu Moret, Júlia Juanola, Maria Planellas, Palmira Brugués, Josep Piferrer i Francesca Juvantench. Són les 11 víctimes comptabilitzades a causa d'aquest bombardeig.

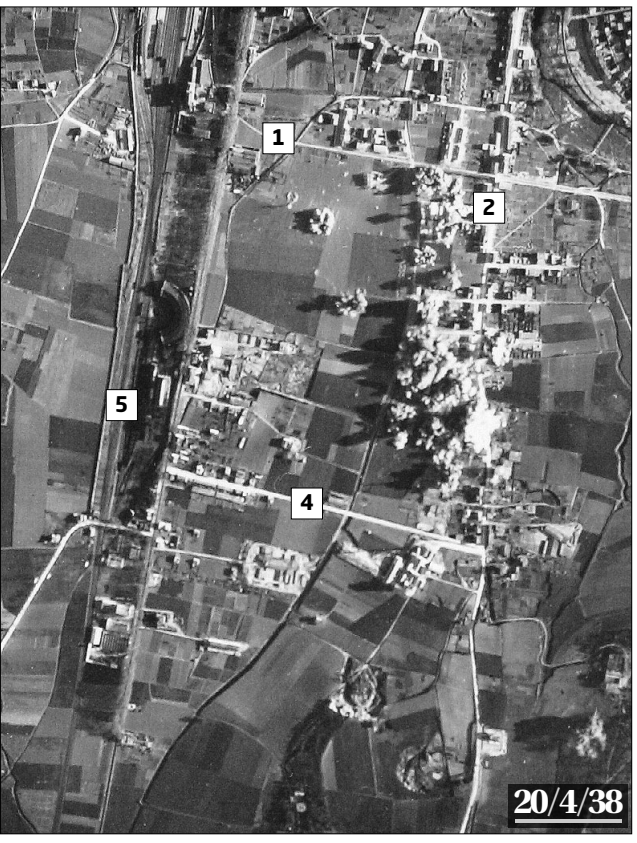

▶ **ENTRE 4.000 I 5.000 KG DE BOMBES,** és el que van deixar caure sobre Girona aquell 20 d'abril del 1938 els cinc trimotors enviats per l'exèrcit de Mussolini.

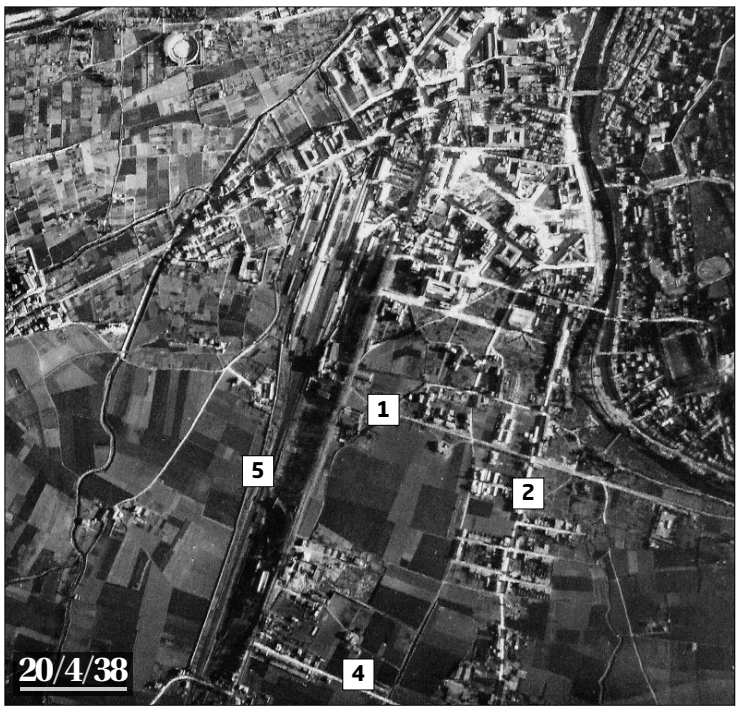

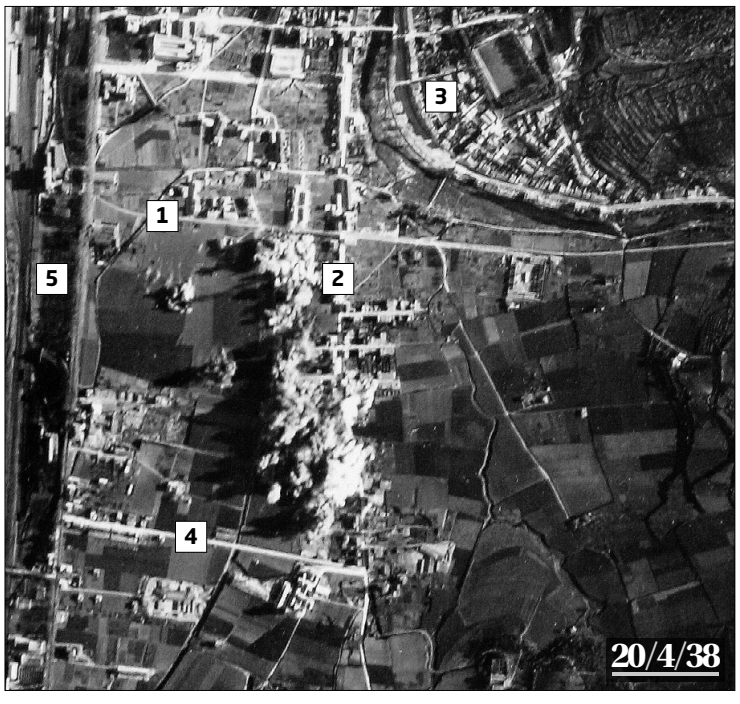

El diari històric

▶ A l'arxiu de l'aviació italiana hi ha les fotografies i també un diari de les operacions.

▶ **EXTREMADAMENT RÀPIDS.** Els «esparvers» eren avions molt ràpids que no necessitaven la protecció dels caces. A banda del pilot i del bombarder, hi havia un artiller superior i un d'inferior (controlant les metralladores). Malgrat la rapidesa, van tenir temps de fotografiar els municipis gironins just abans de llançar les bombes i just després d'haver-les deixat caure per comprovar si havien fet diana.

EL MAPA ACTUAL DE GIRONA

▶ ZONES AMB MOLTA VIDA

El carrer Emili Grahit, la carretera de Barcelona, el Barri Vell, la Catedral, el carrer del Carme o el Mercadal són alguns dels punts de la ciutat que van quedar afectats per les missions de l'aviació de suport als nacionals. Zones que avui segueixen sent emblemàtiques i que estan plenes de vida.

▶ CLAUS PER A LA UBICACIÓ

1. Abans: línia tren Sant Feliu. Ara: Carrer Emili Grahit
2. Carrer de la Rutlla
3. Carrer del Carme
4. Carrer del Marquès de Caldes de Montbui
5. Zona de la via del tren i carretera de Barcelona
6. Riu Onyar

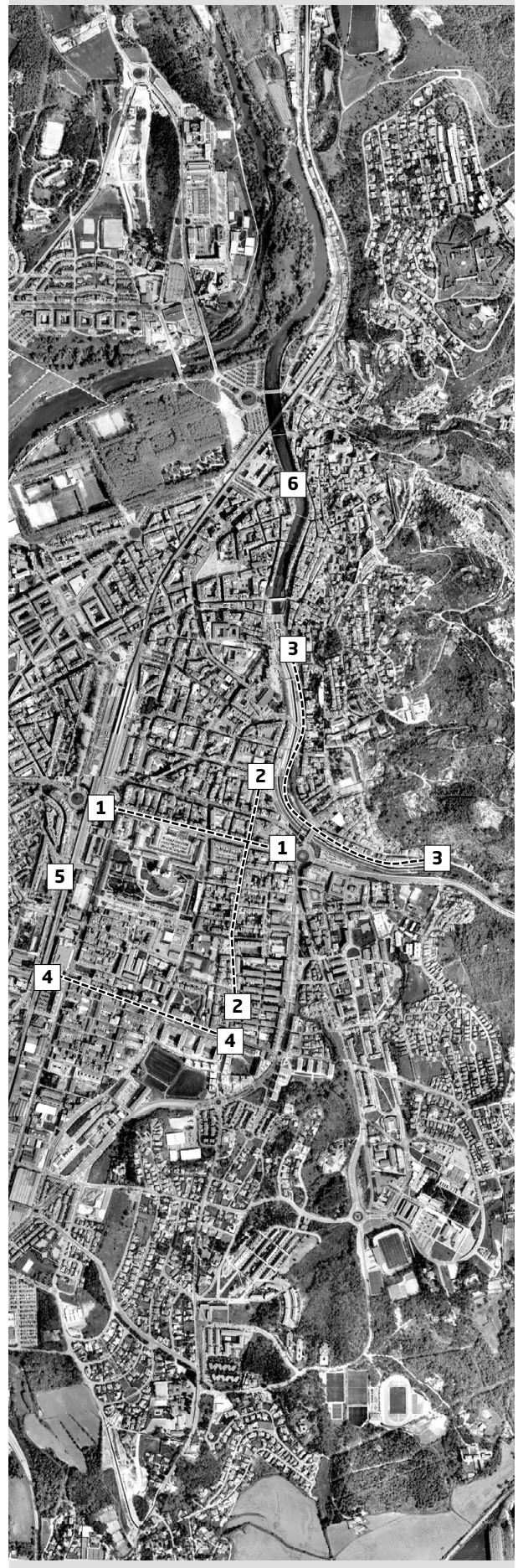

Bombardejos a les comarques gironines

▶ VE DE LA **PÀGINA 3**

aixecava el vol des de les Balears. L'exèrcit republicà tenia, per la seva banda, suport rus.

Al principi els bombardejos aeris dels nacionals es van centrar a tallar la comunicació amb França als municipis situats més cap al nord, com Colera o Portbou, però no trigaria a ser el torn de Girona ciutat: el 30 de juny del 1937 a la matinada una dotzena de bombes de cent quilos cadascuna van caure sobre la capital i sobre Sarrià on, segons les dades recollides per l'historiador Josep Clara, van morir un mínim de cinc persones.

En alguns casos no queda del tot clar si les bombes van caure des d'avions alemanys o italians. «Prou feina teníem a amagar-nos com per identificar-los», exclama Enric Mirambell, cronista oficial de la ciutat de Girona. Però les fotografies que avui publica aquest diari revelen que, almenys els dies 20 d'abril del 1938 i 27 de gener del 1939, van ser els SM.79 de Mussolini els que van fer miques diversos punts. I se sap que van ser els italians els que van bombardejar la major part de municipis gironins.

A la capital li va tocar també el 14 d'abril del 38, quan segons les dades recollides per Clara van morir tres ciutadans, i els últims dies de la guerra: el 28 i el 29 de gener (aquest al barri vell, el Mercadal i la Catedral), i l'1 de febrer, quan les bombes van causar la mort, entre d'altres, de diversos religiosos, en impactar sobre l'edifici de les Germanetes dels Pobres. També van caure sobre la carretera de Barcelona i la plaça del Carril. El 4 de febrer la ciutat ja era de Franco.

I com a mínim 16 de la cinquantena llarga de morts que es calcula que van causar els bombardejos sobre Girona van produir-se els dos dies retratats a les fotografies que aquest text acompanyen. El 20 d'abril de l'any 1938, cinc trimotors van matar onze persones en deixar caure desenes de bombes sobre una zona de la ciutat emmarcada pels actuals carrer de la Rutlla, Emili Grahit (aleshores la via del tren de Sant Feliu), carretera Barcelona i carrer del Marquès de Caldes de Montbui. Sembla, expliquen Clara i Mirambell, que l'objectiu era atacar diverses fàbriques situades en aquesta zona i que «es pensava que fabricaven material de guerra per als republicans», diu el cronista oficial de Girona.

I el 27 de gener del 39, l'endemà que Barcelona fos presa pels nacionals, les bombes van caure sobre el carrer del Carme i el seu entorn. Segons un testimoni recollit per Clara, els avions italians van sobrevolar Girona en direcció a Celrà, on hi havia instal·lat el camp d'aviació republicà més important de les comarques gironines. Això va fer sonar les sirenes d'alarma, i les metralladores antiaèries situades a la torre Alfons XII de Montilivi i el carrer del Carme van disparar. Va ser aleshores que els SM.79 van tornar cap a la ciutat i van bombardejar. Almenys cinc persones, segurament més, van morir-hi.

LES FOTOGRAFIES FETES PER L'AVIACIÓ ITALIANA MENTRE BOMBARDEJAVA LA CAPITAL

A Girona ciutat les bombes van matar més de mig centenar de persones

El 30 de juny del 1937, el 14 i el 20 d'abril del 1938, el 27, el 28 i el 29 de gener del 1939, i l'1 de febrer del mateix any, tres dies abans que les tropes dels nacionals hi posessin els peus. Són dies en què la ciutat de Girona va ser víctima dels bombardeigs facciosos. L'arxiu de l'aviació italiana conserva les imatges aèries de dues d'aquestes dates fatídiques.

▶ **BUSCANT FÀBRIQUES?** El 20 d'abril de l'any 1938 cinc trimotors, el nombre d'avions SM. 79 que conformaven un esquadró complet, van bombardejar intensament la zona emmarcada pel carrer de la Rutlla (on es veuen les bombes a la fotografia) i la carretera Barcelona. Tot apunta que buscaven destruir alguna de les fàbriques que hi havia en aquesta zona, pensant que s'hi podia fer armament. Un mínim d'onze persones van morir aquest dia pels bombardejos.

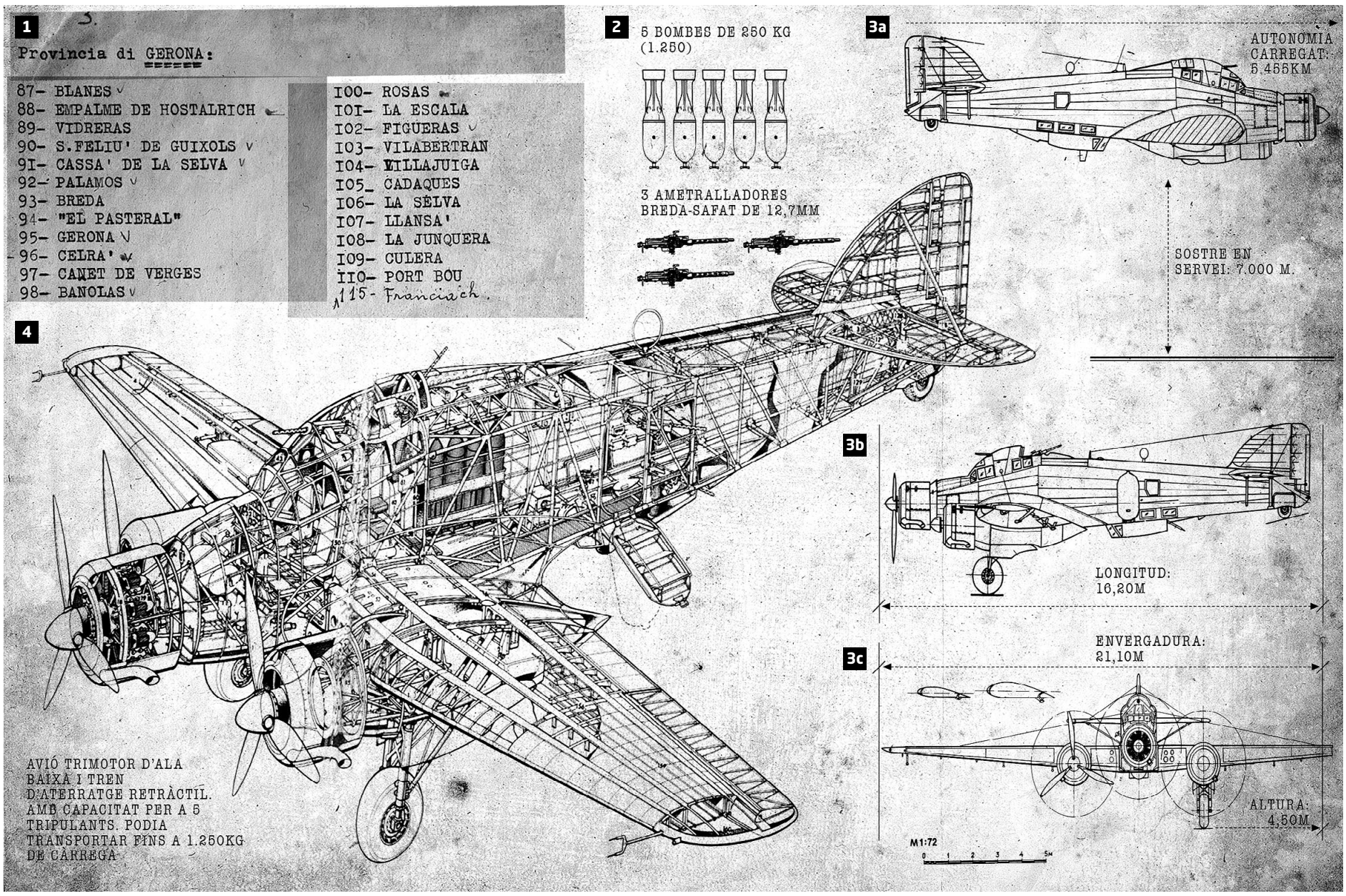

▶ **SAVOIA-MARCHETTI SM.79 SPARVIERO («ESPARVER»).** El 1935 va ser entregat com a avió militar. Amb motors Alfa Romeo 126 RC34 de 780 C.V. La seva velocitat, protecció i armament eren immillorables a la seva època. **1** Objectius que s'havien fixat els italians. **2** Capacitat armamentística. **3** Característiques físiques dels «esparvers». **4** Secció longitudinal de l'avió.

Trimotors italians repintats de nacionals i amb base a Mallorca

Els anomenats «esparvers» van ser alguns dels avions que Mussolini va enviar en suport a Franco i els autors de gran part dels bombardejos a les comarques gironines

▶ **A MIG CAMÍ ENTRE L'ESTACIÓ DE *TERMINI* DE ROMA I LA UNIVERSITAT DE *LA SAPIENZA*** hi ha l'imponent *Palazzo dell'Aeronautica*, un exemple de l'arquitectura de l'era Mussolini. El palau acull, entre d'altres coses, un arxiu històric dins del qual hi ha l'*Ufficio Storico dell'Aeronautica Militare*, el lloc on hi ha guardades en àlbums les fotografies aèries dels més de 5.800 bombardejos sobre les poblacions de l'Espanya republicana que van executar els 758 avions que la Itàlia feixista va enviar en auxili a Franco, entre les quals les que avui publica aquest diari. Si s'han aconseguit ha estat gràcies a la feina de José Aleixandre, fotoperiodista del diari *Levante-EMV* i investigador d'història de la fotografia, que va tancar-se tres dies en aquest arxiu i va retratar, una per una, totes les imatges de les comarques gironines que va localitzar dins dels àlbums de les més de seixanta caixes que va obrir, i que havien estat preses pels tripulants de la imponent flota de bombarders SM.79 que Mussolini va establir a les Balears, un dels primers llocs ocupats per l'exèrcit franquista. De fet, l'aeroport de Son San Joan de Mallorca va quedar aviat convertit en un gran portaavions, i va ser des de l'illa que van sortir la major part de les missions de bombardeig, no només italianes sinó també alemanyes, que es van dur a terme al litoral gironí.

«Els bombarders italians que hi havia a Mallorca estaven organitzats en dos grups», explica Aleixandre: «el 27BV i el 28 BV» (les sigles signifiquen *Bombardeo Veloce*). Tots dos grups estaven compostos per diversos esquadrons que atacaven en forma de V invertida i en què només hi havia els avions *Savoia Marchetti SM.79*. El número d'avions per esquadró era de cinc en formació completa, i cada avió solia dur entre 800 i 1.000 quilos de bombes.

«L'esparver, que és així com es coneixia l'SM.79, era una llança-torpedes molt ràpid, més que un bombarder», recalca Aleixandre, que afegeix que per això mateix no necessitava la protecció dels caces. «Podia arribar a fer més de tres bombardejos diaris», assegura. «Des d'aquests avions es van fer les fotografies amb càmeres de plaques de vidre de 18x24», explica l'investigador, afegint que «sembla que el sistema era primer fer la foto abans de llançar les bombes, i després de nou un cop que impactaven, per veure si havien encertat», subratlla.

Els «esparvers» tenien tres motors i tots ells, com la resta d'avions de Mussolini, «es van repintar amb els colors dels nacionals, sobretot de cara a no ser reconeguts en l'àmbit internacional, i se'ls va passar a anomenar *Aviazione Legionaria delle Baleari*», relata Aleixandre.

Algunes de les missions que van protagonitzar aquests avions van ser comandades per un fill del dictador italià.

A banda dels SM.79, els italians també va enviar els Savoia-Marchetti SM.81, que es van anomenar *pipistrelli* (o sigui, rat-penats). Però d'aquests últims no hi ha fotografies perquè, «en ser més pesats i lents, sobretot volaven de nit», conclou.

CALENDARI DE PUBLICACIÓ DE LES FOTOGRAFIES

DILLUNS 30 DE MARÇ
▶ BLANES

DIMARTS 31 DE MARÇ
▶ BANYOLES

DIMECRES 1'ABRIL
▶ L'ESCALA

DIJOUS 2 D'ABRIL
▶ VIDRERES I L'ESTACIÓ DE MAÇANET-MASSANES

DIVENDRES 3 D'ABRIL
▶ SANT FELIU DE GUÍXOLS

DISSABTE 4 D'ABRIL
▶ ROSES

DIUMENGE 5 D'ABRIL
▶ FIGUERES

DILLUNS 6 D'ABRIL
▶ CELRÀ

DIMARTS 7 D'ABRIL
▶ PALAMÓS

DIMECRES 8 D'ABRIL
▶ VILAJUÏGA I VILABERTRAN

DIJOUS 9 D'ABRIL
▶ CASSÀ DE LA SELVA

DIVENDRES 10 D'ABRIL
▶ EL PORT DE LA SELVA I PORTBOU